

Familiestrijd rond een erfenis

Wanneer Jean Charles Barnier in november 1813 Nederland verlaat, wijst niets erop dat hij zestien jaar later het middelpunt zal worden van een erfenisconflict tussen Dieulefit en Groningen. Twee families, twee landen, twee vrouwen, twee inventarissen: de zaak is uitzonderlijk ingewikkeld.

Voor genealogen onthullen deze documenten niet alleen het leven van één man, maar ook de strategieën, verzwegen zaken en soms manipulaties rond negentiende-eeuwse nalatenschappen. Dit onderzoek volgt de zaak-Barnier stap voor stap en laat zien hoe de herinnering aan een vrouw, Sophie Carbon, bijna werd uitgewist, om vervolgens weer op te duiken in het hart van een juridische strijd.

In ons boek “La Sorcière dans la forêt de Saou” kunt u het verhaal van Jean Charles Barnier lezen. Hij was keizerlijk gendarme, ingedeeld bij het 33e legioen van de Gendarmerie Impériale en gelegerd in Groningen, in het toenmalige departement Ems-Occidental, helemaal in het noorden van Nederland. Hij had het enorme geluk niet bij het 35e legioen te worden ingedeeld en daardoor niet naar Rusland te worden gestuurd.

De Gendarmerie Impériale bleef in Nederland actief van 1 januari 1811 tot 20 november 1813. Jean Charles, afkomstig uit een ons onbekend legeronderdeel, werd dankzij een rang die hij inmiddels had verworven opgenomen in het 33e legioen van de Gendarmerie Impériale en gelegerd in Winschoten, niet ver van Groningen.

Wie zijn belevenissen tijdens dat verblijf wil lezen, moet het hierboven genoemde boek raadplegen. In dit artikel gaat het om de problemen die na zijn terugkeer naar Frankrijk ontstonden. Maar voordat we daaraan beginnen, moet u weten dat Jean Charles Barnier tijdens zijn verblijf op 23 november 1812 met Martha Nagel was getrouwd. Op 25 januari 1813 werd hun zoon Jean Joseph geboren. Maar in november van datzelfde jaar worden

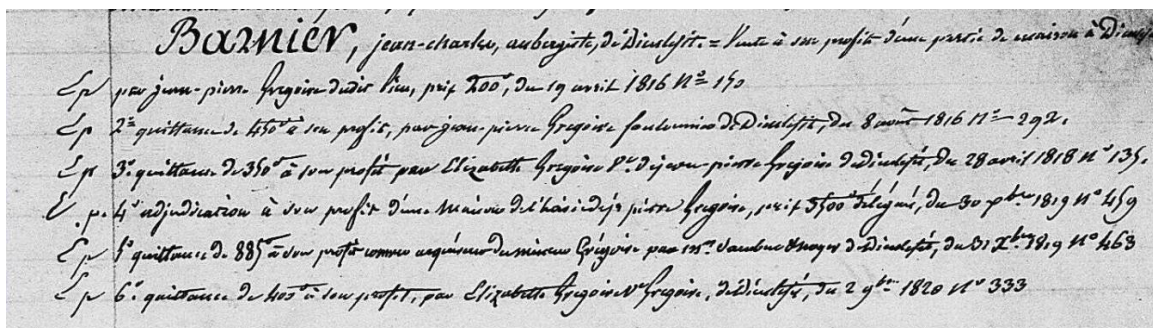
de Franse troepen door de Kozakken uit Groningen verdreven en Jean Charles verlaat zijn vrouw en kind.

les Cosaques

Over de periode tussen november 1813 en 1815 hebben we geen gegevens. Het eerste spoor van Jean Charles Barnier na zijn verblijf in Nederland vinden we op 19 april 1816, wanneer hij in Dieulefit een deel van een huis koopt. Op dat moment oefent hij al het beroep van herbergier uit.

De eerste sporen van Jean Charles Barnier na zijn terugkeer in Dieulefit vond ik in de notariële archieven van Maître de Magnin te Dieulefit (répertoire général), 2 E 11920, bladzijde 91 rechts.

In dit kleine etablissement werkt Sophie Carbon, de vrouw van de uitbater, van wie **niemand weet waar zij vandaan komt**.

Op 20 december 1818 krijgen zij een kind, maar helaas wordt het levenloos geboren. In de overlijdensakte staat: « Aangever: Sieur Charle Barnier, zijn echtgenote Sophie Carbon heeft hem een dood kind geschonken¹. »

¹ Burgerlijke stand Dieulefit (1818–1822), p. 70.

Enkele jaren later, op 25 februari 1821, krijgen zij opnieuw een kind, dat de naam Sophie draagt. Ook dit kind is geen lang leven beschoren: zij overlijdt al zes maanden later, op 26 augustus 1821. In haar overlijdensakte staat: « *Sophie Barnier was 6 maanden oud. Kind van Jean Charles Barnier en Sophie Carbon, zijn echtgenote.*² »

Jean Charles Barnier overlijdt op 28 februari 1829. In zijn overlijdensakte schrijft de adjunct van de burgemeester: « *Jean Charles Barnier was 48 jaar, propriétaire, echtgenoot van Sophie Carbon.*³ » Alle ambtenaren van de gemeente Dieulefit lijken ervan uit te gaan dat Jean Charles Barnier en Sophie Carbon een getrouwd paar zijn.

Na de dood van Jean Charles blijft Sophie Carbon in Dieulefit en woont zij in het huis van Jean Charles' vader. Wanneer zij op 28 april 1831⁴ overlijdt, schrijft de adjunct van de burgemeester: « *Sophie Carbon was 50 jaar, overleden in de woning van Joseph Barnier, vader, propriétaire. Zij woonde sinds 15 jaar in Dieulefit.* » Het is opmerkelijk dat Sophie Carbon in de akten betreffende de kinderen en Jean Charles Barnier zelf als echtgenote wordt aangeduid, maar dat een dergelijke vermelding in haar eigen overlijdensakte ontbreekt.

De reactie van de echtgenote in Groningen

Martha Nagel, de echtgenote van Jean Charles Barnier, de keizerlijke gendarme, leeft nog. Haar zoon Jean Joseph is opgegroeid en is zestien jaar wanneer zijn vader 1300 kilometer verderop overlijdt. Ik weet niet hoe dit bericht Groningen heeft bereikt, maar Martha eist voor haar minderjarige zoon een deel van de nalatenschap van Jean Charles Barnier op.

Om de nalatenschap te beoordelen worden twee inventarissen opgemaakt:

1. Inventaris van Sophie Carbon — 2 augustus 1831

2. Inventaris van Jean Charles Barnier — 6 september 1831

² Burgerlijke stand Dieulefit (1818–1822), p. 294.

³ Burgerlijke stand Dieulefit (1828–1832), p. 125.

⁴ Burgerlijke stand Dieulefit (1828–1832), p. 260.

De inventaris⁵ van Sophie Carbon (2 augustus 1831⁶): echte armoede en een explosieve ontdekking

Op 2 augustus 1831 wordt deze inventaris opgemaakt. Martha Nagel heeft Maître Jacques Claude François Combe, notaris te Dieulefit, gemachtigd. M. Auguste Viriville is curator van de nalatenschap van Sophie Carbon. Ook zijn er drie schuldeisers aanwezig: Jean Joseph Barnier, de vader, Jean Louis Barnier, de broer van Jean Charles, en Simon Bourdier, zijn zwager. Samen laten zij de inventaris opmaken « *ter bewaring van de rechten van de erfgenamen en van alle anderen* ». Zij gaan over tot « *de inventarisatie en beschrijving van alle meubelen, linnengoed, goud, contant geld, titels, familiepapieren, actieve en passieve schulden en in het algemeen alle roerende zaken nagelaten door genoemde mejuffrouw Sophie Carbon, alles aangetroffen in de kamer op de eerste verdieping, de enige [kamer] behorende tot het huis van wijlen Jean Charles Barnier, gelegen te Dieulefit, rue Basse nabij de Gueynarde, in welk huis genoemde Carbon op 28 april jongstleden is overleden.* »

Plattegrond van Dieulefit rond 1820. De herberg bevond zich tussen Rue Basse en Place Guinarde

Ik zal u de opsomming besparen van de jurken en hun waarden, de handdoeken, jakjes en het nachtkorset, die samen een waarde hebben van achtenzestig frank en vijfenzeventig centimes. Al deze kleding bevindt zich in een « *garde-robe* » die Sophie Carbon voor honderdtwintig frank had gekocht en die nu op zeventig frank wordt geschat.

Maar het onderzoek neemt een andere wending wanneer de kast wordt geopend. Daarin worden twee schuldbekentenissen gevonden, ondertekend door Jean Charles Barnier, voor een totaalbedrag van **7.996** frank.

⁵ Let op: inventarissen na overlijden behandelen niet het onroerend goed, maar de roerende goederen, voorwerpen en titels, schulden en vorderingen. Onroerende goederen worden tijdens de boedelbeschrijving niet verkocht of verplaatst. Zij blijven tot de nalatenschap behoren en worden pas later verdeeld of gerechtelijk verkocht.

⁶ Inventaris Sophie Carbon: 2 E 11919, p. 86, minutes van Maître de Magnin, notaris te Dieulefit, 1831 (niet online).

Een schok. Waarom zou Barnier tegenover Sophie zo'n enorme schuld hebben erkend?

Was het uitgesteld loon voor haar werk? Een manier om haar te beschermen? Een geheime afspraak? Een verkapte schenking?

Daarop verklaren Barnier père, Jean Louis, de broer, en Simon Bourdier, de zwager van Jean Charles, onmiddellijk dat de overledene hun nog geld schuldig was. De vader verklaart dat hij Sophie 300 frank contant heeft gegeven en dat zij slechts 90 frank heeft terugbetaald, maar hij toont geen ontvangstbewijs. Het is duidelijk dat de vader probeert de nalatenschap van Sophie negatief te maken.

Bourdier verklaart op zijn beurt dat Sophie hem nog 4.000 frank en 48 frank aan kosten verschuldigd was, maar ook hij heeft geen ontvangstbewijs.

Voor de familie van Barnier in Groningen is dit een nachtmerrie.

Want als deze schuldbekentenissen geldig zijn, slokt Sophies nalatenschap een deel van de nalatenschap van Jean Charles Barnier op en wordt de Nederlandse zoon daardoor indirect benadeeld.

Dit betekent dat Jean Charles Barnier officieel een schuld tegenover Sophie Carbon heeft erkend. Dat is cruciaal: het bewijst een financiële verhouding en bevestigt haar positie als schuldeiser in zijn nalatenschap.

De protesten van Maître Combe, de sleutel tot het conflict

Maître Combe, die de belangen van Martha Nagel en Jean Joseph Barnier, de minderjarige zoon van Jean Charles, verdedigt, valt op verschillende fronten aan.

Hij « merkte op dat het algemeen bekend is dat wijlen Jean Charles Barnier en Sophie Carbon bij hun aankomst in Dieulefit een gezamenlijke huishouding voerden op kosten van Barnier, die als enige het beheer voerde, en dat Carbon bijgevolg niets persoonlijk heeft kunnen verwerven... »

Zijn doel is te laten vaststellen dat ieder meubelstuk dat in de kamer wordt gevonden eigendom van Jean Charles Barnier is en bijgevolg nu toekomt aan Jean Joseph Barnier, zijn zoon en erfgenaam.

Hij zegt meteen al dat de door Barnier ondertekende schuldbekentenissen « zouden kunnen worden betwist » door de wettige erfgenamen. Hij zegt nog niet waarom, maar als men er even over nadenkt wordt duidelijk dat Sophie, wanneer zij een vordering kan bewijzen, als schuldeiser vóór de Nederlandse zoon uit de nalatenschap wordt betaald.

Maître Combe **moet dus iedere particuliere financiële transactie tussen Barnier en Sophie ondergraven.**

Hij vindt bovendien dat er weinig meubels zijn en vraagt zich hardop af of er geen meubels zijn verplaatst, verkeerd geregistreerd of zelfs door de familie Barnier in Dieulefit zijn weggenomen.

Vervolgens richt hij zich op de mogelijke inkomsten van Sophie: hij stelt dat al het geld dat zij zou hebben ontvangen in werkelijkheid aan Barnier toebehoorde.

Ten slotte neemt Combe nog een laatste voorzorgsmaatregel: hij behoudt alle rechten voor die de erfgenamen van Jean Charles in Groningen nog zouden kunnen doen gelden tegenover de nalatenschap van Sophie Carbon of tegenover wie dan ook. Zijn aanwezigheid bij de inventaris en de protesten die hij daar formuleert mogen in geen geval worden uitgelegd als erkenning van de bestaande situatie of als afstand van hun rechten. Ook waakt hij ervoor dat de erfgenaam niet verder wordt gebonden dan bij een aanvaarding onder voorrecht van boedelbeschrijving. Kortom: Combe houdt alle deuren open. Hij eist op wat mogelijk aan zijn opdrachtgever toekomt, maar weigert dat zijn deelname aan de inventaris later tegen hem kan worden gebruikt.

Kortom: zij zullen geen enkele schuld, verplichting, verborgen last of procedurefout zonder meer accepteren.

Het is een juridische patstelling.

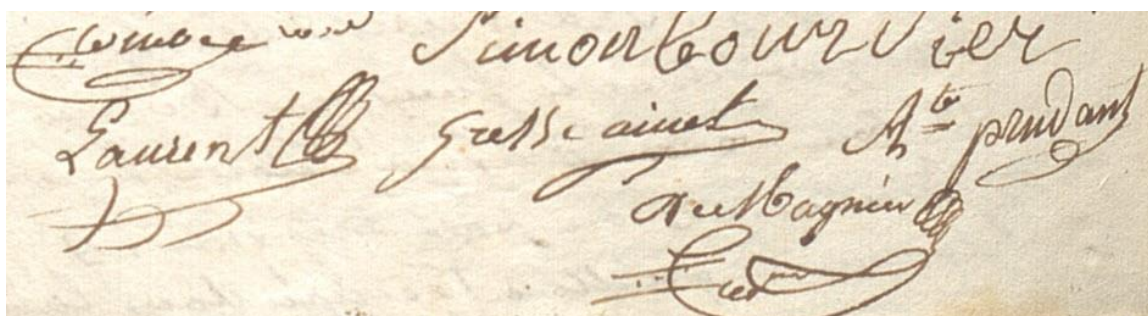
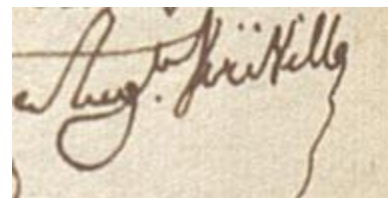
De reactie van de familie Barnier in Dieulefit

De Franse schuldeisers vormen onmiddellijk één front tegen Maître Combe.

Jean Louis Barnier, Simon Bourdier en zelfs Jean Joseph Barnier, de patriarch, protesteren « tegen de opmerkingen van Maître Combe ». Barnier de oudere verklaart dat Sophie Carbon in 1815 samen met zijn zoon Jean Charles Barnier in Dieulefit aankwam, dat hij niets weet over haar afkomst, geboorteplaats of familie en dat zij geen onroerend bezit had.

Notaris de Magnin volgt voorzichtig de procedure, maar de spanning tussen de partijen is voelbaar.

Om 20.00 uur wordt de inventaris gesloten. De getuigen tekenen. De Barniers tekenen niet: zij verklaren « *niet te kunnen tekenen* ». Waarschijnlijk is dat waar. Maar symbolisch is het sterk: **hun namen staan niet onder een document dat hun belangen bedreigt.**

Conclusie: twee vrouwen, twee landen, één man en veel stilzwijgen

Sophie Carbon verdwijnt bijna volledig uit de archieven. Zij heeft geen familie, geen gevonden geboorteakte, geen huwelijk, geen bezittingen. Toch heeft zij vijftien jaar met Barnier geleefd. Zij heeft samen met hem zijn café gerund. Zij heeft twee kinderen verloren. Zij heeft zijn leven gedeeld.

En wanneer zij sterft, wordt zij een probleem, een obstakel, een juridisch spook. In deze strijd tussen Dieulefit en Groningen, tussen een officiële echtgenote en een feitelijke levensgezellin, tussen een wettige zoon en een vrouw zonder juridische status, is degene die nooit zelf haar stem heeft kunnen laten horen... Sophie.

Opmerking:

Toen ik deze inventaris voor het eerst las, vroeg ik me af waarom niemand zich afvraagt of Sophie Carbon en Jean Charles Barnier nu wel of niet getrouwd waren. Voor de erfenis is dat een essentiële vraag. Maar dit stilzwijgen laat zich verklaren. Als de Franse familie zegt dat het paar niet getrouwd was, verliest zij haar aanspraak op de nalatenschap; als de familie zegt dat het paar werkelijk getrouwd was, ligt een proces wegens bigamie voor de hand. In beide gevallen zou de nalatenschap naar Jean Joseph Barnier, de Nederlandse zoon van Jean Charles, gaan.

Ook voor de Nederlandse familie is het niet aantrekkelijk dit onderwerp aan te snijden. Zolang niet is bewezen dat Barnier met Carbon was getrouwd, kunnen de Nederlandse erfgenamen stellen dat Carbon geen echtgenote was en dat haar goederen niet aan de Franse tak van de familie Barnier toevallen. En als zij zelf het onderwerp aansnijden en

Barnier van bigamie beschuldigen, krijgen zij te maken met een proces dat heel lang zou kunnen duren.

De inventaris van Barnier (6 september 1831)

Een maand later wordt een tweede inventaris geopend: die van de bezittingen van Jean Charles Barnier zelf. Aanwezig zijn: Maître Combe (voor de Nederlandse erfgenamen), Reboul (bondgenoot van Combe), Joseph Barnier (vader van de overledene), Jean Louis Barnier (broer), Simon Bourdier (zwager) en verschillende getuigen uit het dorp.

Zij gaan de woning en de herberg inventariseren.

Het huis

Bij de inventarisatie van het huis van Jean Charles Barnier merkt Maître Combe op dat Jean Charles Barnier een actieve herberg had en sinds 1816 werkte, en dat iedereen wist dat de herberg goed was ingericht, met meubels en kamers. Maar in het huis ontbreken meubels en is het vaatwerk pover.

Jean Joseph Barnier, de vader, verklaart dat hij de kleding « *aan de armen* » heeft gegeven. Sommige voorwerpen « *waren van hem, de vader* » en weer andere waren « *beloofd maar nooit geleverd* ».

De herberg

Daarna gaan zij naar de herberg, die is verhuurd aan Monsieur Hyppolite Samuel Berbigier. Zij treffen er aan:

- een biljart.
- verschillende bedden.
- banken.
- dienbladen.
- een draaispit.
- lepels.
- diverse andere gebruiksvoorwerpen.

Een functionerende herberg, veel rijker uitgerust dan het familiehuis, maar zelfs daar beweert Jean Joseph Barnier dat bepaalde goederen « *van hem* » zijn.

200 flessen

Berbigier erkent dat hij 200 flessen die aan de overledene toebehoorden onder zich houdt, « *ter compensatie van een tuin die nooit is geleverd* ». Het ging kennelijk om gevulde flessen — een echte voorraad wijn of brandewijn — wat laat zien dat de herberg daadwerkelijk functioneerde en over een aanzienlijke voorraad beschikte.

Een herberg, een gerechtelijke verkoop en contant geld (1819–1822)

De papieren die in de nalatenschap worden aangetroffen werpen een beslissend licht op de vroegere financiële situatie van Jean Charles Barnier. In tegenstelling tot het beeld van armoede dat de stukken van na zijn overlijden en de inventaris van 1831 kunnen oproepen, tonen deze documenten dat hij rond 1820 nog over bezittingen, een bedrijf en aanzienlijke liquide middelen beschikte.

Vaststaat dat Jean Charles Barnier een herberg in Dieulefit exploiteerde. Deze maakte op 30 december 1819 deel uit van een gerechtelijke verkoop bij opbod, in een procedure betreffende een minderjarige met de naam Grégoire. Het dossier van deze verkoop, dat in de nalatenschap werd teruggevonden, bevatte de formaliteitsstukken, een afschrift van de adjudicatie en een oude akte van cessie verleden voor notaris Grimolle. Ook bevond zich daarin een onderhandse kwitantie waaruit bleek dat Barnier een bedrag van tweeënnegentig frank had betaald, bewijs dat hij op dat moment persoonlijk aan zijn betalingsverplichtingen voldeed.

Nog onthullender is de transactie uit 1822 rond de nalatenschap van zijn moeder, Catherine Bel, die in december 1817 was overleden. Bij testament had zij haar echtgenoot Jean Joseph Barnier het vruchtgebruik van de helft van haar goederen nagelaten en aan hun dochter, de echtgenote van Bourdier, een kwart als bevoordeling toegewezen. Jean Charles werd daarin niet rechtstreeks als erfgenaam genoemd. Op 14

mei 1822 kocht hij de erfrechten van zijn zuster, zijn broer en zelfs zijn vader over voor het aanzienlijke bedrag van 1.425 frank en 27 centimes.

Ook kocht hij op 14 april 1824 voor 800 frank de stal van Monsieur Jullien.

In de jaren 1820 is Jean Charles Barnier allerminst de man zonder middelen die de latere inventaris zou kunnen doen vermoeden. Deze transacties tonen dat Barnier op dat moment nog over aanzienlijke kapitalen beschikte en probeerde de uit de nalatenschap van zijn moeder Catherine Bel afkomstige rechten in zijn eigen handen te concentreren.

Répertoire: Barnier, Jean Charles, aubergiste de Dieulefit; cession de droits maternels door zijn broers en zuster, 14 mei 1822, nr. 190; totaal 1.425,27 ⁷ frank (767,45 F aan Bourdier + 328,91 F aan Jean Joseph Barnier, vader + 328,91 F aan Jean Louis Barnier, broer).
--

Verkoop van een écurie door Sr Jullien, prijs 800 F, 14 april 1824, nr. 147.
--

Zo tonen de archieven duidelijk dat Jean Charles Barnier niet altijd de verarmde man met schulden was die de na zijn dood opgemaakte inventarissen lijken te laten zien. Zijn « ondergang » is misschien minder een vaststaand economisch feit dan een product van de juridische en familiale confrontaties die na zijn dood ontstonden.

Maar keren we terug naar de inventaris. De 200 flessen, de stukken betreffende de nalatenschap van Catherine Bel, het feit dat Jean Charles Barnier geld had om een stal te kopen en zoveel andere zaken bevestigen de vermoedens van Maître Combe.

Maître Combe en Reboul verklaren verbaasd te zijn dat zij niet veel meer voorwerpen aantreffen, « aangezien het huis en de herberg vroeger goed gemeubileerd en uitgerust waren ». Zij voegen eraan toe dat het mogelijk is dat « voorwerpen zijn weggenomen of dat men heeft toegestaan dat zij werden weggenomen ».

⁷ 767,45F à Bourdier + 328,91 F à Jean Joseph Barnier, père + 328,91 F à Jean Louis Barnier, frère total 1425,27 francs

Een rechtstreekse beschuldiging.

Maar Joseph Barnier zweert op zijn eer: « *Ik zweer dat ik niets heb weggenomen.* » Een eed waarnaar Combe luistert zonder er veel geloof aan te hechten.

De opvatting van Maître Combe en de erfgenamen in Groningen

Sophie leefde als echtgenote, maar zonder eigen vermogen; dus behoort alles aan Barnier. De schuldbekentenissen bewijzen een reële financiële afspraak, het huis is leeggehaald, de inventaris weerspiegelt niet de werkelijkheid en de wettige erfgenaam moet worden beschermd.

Genealogische conclusie: wat de zaak-Barnier onthult

Op het moment dat de inventarissen worden afgesloten blijft één wezenlijke vraag onbeantwoord — en het is ook de vraag die iedere lezer zich stelt: **wie zal uiteindelijk erven?**

De familie Barnier in Dieulefit, stevig geworteld in de plaatselijke samenleving, gesteund door haar vorderingen, protesten en het sociale gewicht van een kleine stad? Of de wettige zoon die in Groningen werd geboren, vertegenwoordiger van een afwezige familietak maar juridisch met sterke papieren?

Want de inventaris beslist niets. Hij bevriest slechts één moment van maximale spanning, waarin iedereen positie kiest, protesteert, verdenkt en aanspraken maakt. De werkelijke afloop van de nalatenschap speelt zich elders af: in latere procedures, in stille compromissen, misschien zelfs in het verstrijken van de tijd.

De zaak-Barnier eindigt dus niet met zekerheid, maar met een open historische vraag: hoe hebben het recht, de familiebelangen en de herinnering uiteindelijk de levenden rond de doden verdeeld?

En precies daar kan het genealogisch onderzoek ook vandaag de draad weer oppakken — of, misschien beter gezegd, de draad van Ariadne volgen die ik u hierbij voorleg.